

III

BUCURII ȘI MIZERII „EGIPTENE“

Nu la Alexandria, ci la Cairo, te simți cu adevărat în Egipt. Mai întâi, strada este mult mai puțin europenizată. Apoi, clădirile vechi și monumentele arabe sînt mult mai frumoase și mai numeroase decît la Alexandria. Și doar unui neștiutor ca mine, al cărui suflet este obsedat de viziuni simbolic-decorative, orașul nu-i descoperă decît urmele unei vechi civilizații arabe, ca să nu mai vorbim de populația băstinașă, care nu este cituși de puțin egipteană, ci arabă. De asemenea, numai în fața Piramidelor și a impunătorului Sfinx am regăsit Egiptul Faraonilor și al copilăriei mele. Masa lor copleșitoare, izolată în mijlocul nisipurilor — ferită de orice speculații moderne — ne mărturisește, în goliciunea ei eternă, pasiunea inaccesibilă a acestor mari regi biblici, care s-au gîndit sincer la sufletul lor și l-au glorificat pentru eternitate.

Nilul m-a decepționat. E noroios ca și Dunărea. Și nici urmă de crocodili. Doar magnificii palmieri, care îl străjuiesc pe-alocuri, refac Egiptul din pozele copilăriei mele. Cît despre muzeul de la Bulac, mumiile sale m-au scîrbit și restul m-a obosit. Nu-mi place ceea ce poartă o etichetă. Mă grăbii să ies și mă odihni în frumoasa grădină Esbekieh, unde intrarea costă un piastru.

Mihail, care mă conducea pretutindeni, în orele lui libere, nu-i mulțumit de impresiile mele. Le-ar fi vrut mai literare, mai amănunțite ; el se aștepta ca să fac descrieri admirabile, demne de-a fi publicate într-un ziar. Nici el nu mă cunoaște bine ; sînt foarte puțin în stare, ca să-mi transform sentimentele într-un meșteșug aducător de cîștig.

— Asta înseamnă că tu nu ești artist, mi-a spus Mihail. Un artist are sentimente, numai ca să le poată exploata în arta sa, devenită meserie, ca oricare alta, cu diferența că asta nu se învață.

Așa o fi ! Cu atât mai rău. Eu prefer să nu fiu un artist, dacă e vorba să mă străduiesc ca să devin, cu prețul de-a-mi irosi viața dacă nu reușesc. Știu din exemplul altora că dacă îți pui în cap să fii un artist, cu orice preț, apoi nu trăiești decît pentru scopul ăsta.

Nu ! nu ! Îmi iubesc frumoasa viață, pentru ea însăși. Sînt fericit că mă aflu în Egipt, că sînt liber, că mănînc în fiecare zi, dacă îmi dă mîna și chiar postînd, dacă asta îmi surîde, dacă uneori libertatea mi-e mai necesară decît pîinea. (Aș blestema o societate socialistă care m-ar împiedica să trăiesc după cum îmi dictează inima.) Și apoi, nu-i oare o fericire, să ai prieten pe un Mihail și un Musa ? Ce-mi trebuie mai mult ? Puțină sănătate. O „situație“ ? O cedez celor care și-au făcut din ea un țel în viață. Cît despre artă, n-o iubesc decît cînd este de mărimea întii, ca stelele. Ei bine, dacă nu o voi face niciodată, alții o vor face, iar eu voi gusta-o ca și cînd aș fi autorul ei. Nu-i oare cînstît ceea ce spun aici ?

Musa nu m-a întovărășit decît rareori în vizitele nesfîrșite pe care le-am făcut, ca să văd tot ce-i mai interesant pe-aci. Curios ! El este total nesimțitor în fața frumuseților istorice și monumentale. Nici nu face caz. În schimb, mărinimia naturii acestei țări îi exaltă sufletul într-un fel aproape religios.

Păcat că acest prieten e amețit de grijile familiei sale. Acum e înflăcărat de ideea de a se instala la Cairo, ca patron-zugrav și să-i aducă aci pe toți ai săi. Toată ziua gonește în căutarea unei dughene. Aleargă, cu o singură liră în buzunar, trăgînd nădejde la Falconi, care nu se prea grăbește să-i dea banii necesari instalațiilor sale. „Gentilomul“ a înțărcat, dealtfel, avansurile pentru asociați. Titel și Sara sînt aproape lefteri. E ceva care nu merge. Un fel de băț prîntre roțițele afacerii cu viitorul lor. Sara se duce zilnic la „comanditarul“ ei și se înapoiază veselă. Cred însă că veselia ei este prefăcută. Am surprins-o în momente de plictiseală istovitoare. Tatăl ei nu-și dă seama de nimic. Nu se gîndește decît la viitoarea-i prăvălie. Fiecare cu iluziile sale. Spun „iluzii“, dar nu mă gîndesc la

Falconi, care ar fi în stare să i părăsească pe toți, pe neașteptate. Ar fi îngrozitor pentru acești bieți prietni.

Totuși, fapt e că nu se mai arată atât de generos. De-o săptămână, de când ne aflăm în Cairo, nici Musa, nici eu nu i-am văzut măcar vârful nasului. Locuiește la „Continental“ unde nu poți pătrunde când vrei. Cît despre noi, locuim în bazarul și popularul Darb-el-Barabra. Sara și prietenul ei au acostat, la înapoiere, la hotelul „Port-Said“, dar, după două zile, s-au răzgîndit. Ei se află acum într-o cameră modestă, alături de noi. Plătim doar doi taleri pe lună.

Dar trebuie cîștigați acești treisprezece franci, plus mîncarea, deși, pentru moment, avem cu ce face față. Tot așteptînd gestul cel mare a lui Falconi, ne ronțăm slabele economii. El trebuie să facă din Musa „un antreprenor mult apreciat“. Așa spune Sara...

Mihail e foarte sceptic. Îl iubește pe Musa, cu care conversează în turcește ; are simpatie și pentru cei doi îndrăgostiți, dar ne ia în derîdere planul cu „barul de la Khar-tum“, precum și întreprinderea noastră de zugrăvit.

— Ai face mai bine, mă sfătuiește el, să te duci să te angajezi undeva, cît mai ai un șiling în buzunar. Dacă o să rămii calic, te voi pune la regim de *ful*. Adică bob fiert, mîncarea națională a arabului sărac, adoptat cu entuziasm și de europeanul somer, de care se lipsește, bucuros, cînd are ocazia. Gustul *ful*-ului m-a lecuît de pofta după „libertatea egipteană“ fără lire englezești.

Îl găsesc pe Mihail schimbat, în toate privințele. Mai întii, e bolnav, tușește, are febră și asudă noaptea. E tuberculos, și o știe. S-a îmbolnăvit aici, în Egipt. Ca să cîștige bani mulți, s-a spetit muncind prosteste. Cîștigă și-acum, nu mult, ca portar de noapte ; ziua, în loc să doarmă, să se odihnească, face pe interpretul. Abia dacă încropește cîteva ore de somn, din douăzeci și patru. Îl văd dimineața și după-amiaza, alergînd cu turiștii. Seara, la datorie, oboseala îl doboară. Și totuși n-a slăbit ; chiar s-a îngrășat. .

Sufletul i-a rămas același : mereu îndrăgostit de frumos, de setea de-ă ști. Însă bruscă dorința de cîștig îl sufocă, însă, sufletește. Reproșîndu-i, într-o zi, zgîrcenia de-acum și reamintindu-i viața noastră liberă de altădată, Mihail a scos din buzunar un pumn de lire sterline, mi le-a arătat, cu o privire ce nu i-o cunoșteam și mi-a spus :

— Libertatea ? Iată-o !

Sosirea mea aici nu l-a bucurat prea mult. Desigur, e mulțumit că ne aflăm împreună și cred că mă iubește mereu. Dar nu l-am văzut făcând nici una din micile nebunii de altădată, pentru a sărbători revederea noastră sub același cer, după o despărțire de opt luni. Mai mult, în fiecare zi se arată terorizat de gândul că aş putea să-i cad în spate. Adio „punga comună” din vremea cînd n-avea un pumn de lire sterline !

Nimicnicia sufletului omenesc...

Am găsit de lucru la domnul Wirth, un ceh care a locuit multă vreme în România. Stăpîn binevoitor și om cumsecade. Toți muncitorii sînt mulțumiți de el. Deoarece căldura e tropicală, la prînz îngăduie oamenilor să-și facă siesta pînă la ora două. O hotărîre omenească, dublată de o socoteală bună. Muncitorul care își înghite prînzul la repezeală, între două drumuri, pe un soare arzător și care se urcă de îndată pe schelă, cu stomacul plin, nu face decît să caște ore întregi, abia se mișcă și lucrul stă pe loc. Hăituindu-l, nu ajungi la nimic. Domnul Wirth preferă să-l lase să se odihnească timp de-o oră, să-și ușureze stomacul și apoi să se apuce de lucru, cu tragere de inimă. Pentru prima oară văd acest sistem. Se pare că rezultatul este excelent. Cu atît mai bine pentru toată lumea și pentru mine.

Salariile sînt mici. Nu eîstig decît vreo cinci franci pe zi. Vina e a muncitorului arab, care salahorește pentru patru și chiar trei franci. Însă rareori el este și un bun muncitor. Și totuși, trei sferturi din lucrările de construcții se execută aici cu mînă indigenă. E și natural. În Egipt, arabul e acasă la el. Încerc să-i devin prieten și izbutesc cu ușurință. Are un caracter bun. Oricît de puțină camaraderie i-ar arăta europeanul, el i-o întoarce înmiit.

Din civilizația europeană arabul nu cunoaște decît stăpînirea engleză, care nu i-a schimbat nici hrana mizerabilă, nici cocioaba unde locuiește și nu l-a scăpat mai ales de înfiorătorul trahom, care-l orbește. Rari sînt indigenii săraci, fără puroi la ochi. Un spectacol înfiorător : toate aceste ființe omenești care trag mîța de coadă, bărbați și femei cu copii în brațe, toți cerșetori sau aproape cerșetori, în rîndul cărora conjunctivita granuloasă face ravagii... În jurul ochilor, roiuri de muște rareori gonite. Nimeni nu

îndrăznește să le atingă mâinile. Nimeni nu se ocupă de combaterea cît mai eficace, a acestui flagel.

Șantierul nostru este la hotelul „Semîramida“, o construcție grandioasă pe malul Nilului. De la etajele superioare, privești marea; muncitorii străini ca mine nu se mai satură contemplînd întreaga panoramă, înmărmuriți, uitînd de unealta din mînă. Hotelul urmînd să se deschidă cît mai curînd, toate felurile de meserii sînt adunate aci; o sută de muncitori care alcătuiesc o gloată prost dirijată și din care cel puțin o treime este de prisos și nu știe ce să facă. Îi vezi rătăcind de la un etaj la altul, în căutarea unui contra-maistru. Alții, profitînd de harababură, se închid într-o cabină, unde dorm cu ceasurile. Nici un șef de echipă nu cunoaște numărul exact al oamenilor în subordine. Nimeni nu-și face inimă rea. Toate devizurile sînt încărcate, așa cum se și cuvine, atunci cînd ți se cere ca lucrarea să fie terminată repede. Sînt puși trei lucrători, acolo unde n-ar trebui decît doi.

La început, îmi făceam sînge rău, îndată ce stam un sfert de oră degeaba. Chiar dacă nu sînt vinovat, nu-mi place să fiu surprins de un contra-maistru că stau degeaba, să fiu obligat să mă justific în fața unui om care ține să aibă totdeauna dreptate. Nu, nu! Munca e muncă. Iar dacă mă cuprinde dorul de hoinăreală, prefer să-mi scot salopeta și să mă duc la plimbare, pe socoteala mea, cu inima împăcată.

Pe șantier, situația era altfel. În cele din urmă, m-am supus regulii generale. După ce termin ce am de făcut, aștept să mi se spună unde trebuie să-mi continui ziua de muncă.

Visez, uneori o oră, cu coatele rezemate de fereastră. Singur. Visez cu mintea stînjenită de amintiri istorice. Ceea ce-i mai rău. Visul trebuie să fie cît mai real, atunci cînd e susținut de-o înlanțuire temeinică de reminiscențe. Or, eu cunosc prea puține lucruri din trecutul îndepărtat al Egiptului, ca și din toată istoria omenirii. Nu lipsa de timp este cauza că nu sînt un om învățat, ci neputința mea de-a reține faptele. Mintea mea este îndărătnică față de orice îmbogățire a cunoștințelor pe calea cititului. Dacă mama m-ar fi trimes la liceu, aș fi fost de-o mediocritate înfiorătoare. Pe cînd așa cum sînt, nu maimuțăresc pe nimeni, nu mă încumet să zbor la înălțimi unde trebuie să ai aripi și pe care eu nu le am. În schimb, prețuiesc orice

fărîmă de învățătură care-mi atinge sensibilitatea, veșnic neostenită. Sînt un jăratîc de dorințe. Pămîntul și viața nu sînt niciodată prea mari, pentru puterea mea de-a le simți. Sînt, într-adevăr, o cîrțiță incandescentă.

Ei bine, după o lună de tergiversări și ezitări, chipeșul domn Falconi ne făcu bucata. Sîntem în februarie. Într-o seară, Sara a venit cu o mină abătută să ne povestească de gentilomul care și-a aruncat masca, propunîndu-i să-l urmeze, singură, în Argentina. E proxenetul unor mari case de desfriu. Iată barul ei ! Și biata Sara care i-a fost metresă timp de șase luni, primind, din timp în timp, atîta cît să nu moară de foame. Ea nu-i cerea nimic, tot sperînd că pînă la urmă îi va finanța afacerea cu barul viselor ei. Niciodată domnul Falconi nu și-a dezvăluit gîndurile, convins că mizeria Sarei ar fi putut contribui la realizarea planului său, urmărit cu atîta ingeniozitate.

Suferința cumplită a prietenilor mei și disperarea lor a fost peste măsură. Cel mai de plîns este Musa. El muncește împreună cu mine la Wirth și primește șase franci pe zi. Dar acești bani n-ajung ca să-i hrănească pe tustrei. Sara e iarăși balnavă. Suferă de-o boală cronică la uter, care o imobilizează la pat.

Eu o privesc neputincios. Cîteodată îi aduc dulciuri. Mi-a rămas dragă, mititica. E o martiră, victimă a propriilor sale iluzii. Nu-i deloc o cochetă. E un suflet sincer, care se pervertește, se viciază, făurind himere. Nu-i deloc dezgustată. Dimpotrivă, are planuri fantastice, care o țin în picioare ! Cum îi dai puțină ascultare, privirea i se aprinde din nou, flecărește fără oprire, obrații i se îmbujorează. Strălucește, atunci, în plenitudinea frumuseții sale. Iată de ce îmi place să-i țin uneori companie, stăpînindu-mi cu mare greutate dorința nebună de-a o strînge în brațe.

Sara vrea să facă avere, să se îmbrace ca o regină, să se înapoieze la București, copleșindu-i cu favoruri pe ai săi și să-și umilească rivalele, anumite românce bogate care o trataseră altădată de „ovreică sărăcuță“. Un orgoliu nemăsurat roade inima acestei fete. Îmi povestește cu amănunte, cum va începe pentru a-și înmărmuri „dușmancele“, ridiculizîndu-le public :

— Văzîndu-mă bogată, vor voi, desigur, să fiu nelipsită la serbările lor. Mă voi lăsa rugată, arătîndu-le că eu nu frecventez decît elita bucureșteană, căci, fără îndoială,

toate casele „mari“ îmi vor deschide ușile. (Tu știi că orîginile celor „mai onorabile“ averi de la noi sînt mult mai suspecte decît va fi a mea.) În sfîrșit, în ziua cînd voi afla că toate dușmancele mele se află adunate la aceeași adresă, îmi voi face intrarea, împodobită cu nestematele mele. Și atunci, toată seara nu voi înceta să le înșep cu cele mai nemiloase sarcasme, cu riscul de-a fi dată pe ușă afară. Ah, numai să mă ajute bunul Dumnezeu, în realizarea acestor planuri !

Planuri, ea și Titel aveau și de vînzare. Acum au făcut cunoștință cu un bei. Nu i-a vorbit încă de bar, dar Titel, care joacă zilnic șah cu „milionarul“, prepară terenul.

Musa a aflat de afacere și a ripostat cu o ploaie de injurături înspăimîntătoare. L-a făcut pe gineri-său „pește“, iar pe fată „o cocotă pe care poți s-o ai pe datorie“. E adevărat ! Acorda credit tuturor celor care — de la Titel și pînă la ultimul aventurier — se complăceau în a-i întreține iluziile, cu ajutorul cărora făceau din ea cea mai docilă dintre amante. Nu este prea departe ziua cînd „beiul“ o va avea, la rîndul său. Mizerabila liră sterlină pe care nu va voi s-o primească de la tip — țintind mai sus — i-o va aduce cofetarul, pretextînd că a „cîștigat-o“ la șah. Ca de obicei.

Cel mai nesuferit, în drama acestei familii, este Titel, cu inconștiența lui scandaloasă. Nu vrea să muncească. I s-a oferit un post. L-a refuzat, pretextînd reaua stare a sănătății, consecință a privațiunilor îndurate în Egipt. Nu se gîndește nici la tovarășa lui și, mai ales, nici la sărmanul bătrîn, care, în ciuda vîrstei înaintate, muncește pe spetite, ca să-i hrănească. Și Sara, care găsește că-i normal. N-are nici un cuvînt de reproș pentru jalnicul ei prieten. Dimpotrivă, îl cocoloșește ca pe-un copil. Cînd le cade o liră din cer, Titel o cheltuiește după cum îi este placul. O toacă în cîteva ore ; pe articole de toaletă, pe cravate și gulere pentru el și pe o pereche de ciorapi și o sticlă cu apă de colonie pentru ea.

— Ia priviți cît îi de gentil ! strigă atunci Sara.

— Și chiria ! Și restaurantul ? întrebă Musa.

Un restaurant evreiesc din cartier le-a servit la început, mesele la domiciliu. Fiindcă n-au plătit niciodată mai mult de-o treime, restaurantul le-a tăiat creditul. Și Musa s-a văzut silit să-și hrănească fata, dar ea — pretextînd lipsa

poștei de mâncare — își trecea farfuriile lui Titel, care le golea în mod conștiincios. Într-o zi, bătrînul s-a supărat :

— Nu ți-e foame ? Bine ! O să fie bună pentru cîini. Și-a aruncat friptura pe fereastră.

În ciuda acestor amărăciuni, viața noastră în Egipt nu e mai puțin voluptoasă. Vorbesc de Musa și mine, care nu venisem în Egipt să facem avere. Ne bucurăm pe deplin de toată latura plăcută, oricît de limitată ar fi ea, de existența noastră zbuciumată și fără siguranța zilei de mîine. Lunea dimineața n-avem un „chior“, și-o încropim din avansurile săptămîinii în curs. Duminica, însă, ne facem de cap.

Dimineața, pe răcoare, ne instalam ca niște bei, pe terasa unei mari cafenele din fața grădinii Esbekieh. Ne plăteam o porție bună de *ful* cu ulei de măsline și fumam „narghilele-catedrale“, cum le botezase Musa. Prietenul meu are un talent deosebit să le facă „să toarcă“, minunînd chiar și pe cei mai experimentați fumători egipteni. Această „ședință“ ne ocupă tată dimineața, jucînd ghiulbahar. La prînz, ne înapoiem în păduchiosul Darb-el-Barabra, la Goldenberg borțosul, unde găsim o știucă umplută și piroști. Le savurăm, pomenindu-le în comentariile noastre pînă duminica viitoare ; adică, mîncînd prost toată săptămîina, nu contenim să vorbim despre știucă umplută și piroști, feluri de mâncare biblice pe care orice evreu cumsecade le oferă sîmbăta „negrilor“ din familie, ca să-i răscumpere pentru celelalte șase zile de mâncare proastă.

La Goldenberg nu uităm să golim o sticlă, adesea chiar două. Patronului îi place să povestească actele sale de eroism, din timpul cînd se afla la Focșani și se războia cu antisemiții. Auzim despre devastări, linșări, violuri. Imaginația lui, fertilizată de cei douăzeci de ani de viață fericită la Cairo, are o contribuție însemnată, dar nu-l contrazic și murmur în cor, cu toți mușterii.

— Urîtă țară ! Slavă Domnului, care a făcut viața dulce în Egipt.

Probă : burta povestitorului, obrajii lui ca niște buci. Ne dă pe datorie și nu te strînge în chingă cu plata banilor. Și eu îi datorez un taler ; Musa, trei, iar Sara, două lire. Ne spune că dacă și-ar recupera toți banii pierduți în acești douăzeci de ani de comerț la Cairo, ar putea să cumpere... hotelul „Shepeard's !“

Uneori, cîte un consumator, cu cască de plută pe cap, începe să-și povestească isprăvile din Egiptul de sus. Că a fost în suita lordului Cromer, că a participat la cucerirea Sudanului de către englezi și că a avut o baniță de lire, pe care le-a pierdut mai tîrziu. Nimeni nu-l ascultă, sînt minciuni. Aci, lira sterlină de aur — care-i moneda curentă — are înfățișare divină. Începînd cu nobilul meu Mihail și pînă la ultimul dezertor român, inclusiv cîteva mii de Sare, fiecare visează banițe de lire sterline-aur. Îndată ce se cîștigă cîteva, imaginația se încinge. Nu se vorbește decît despre Sudan, de aventuri rodnice, de lire sterline cu toptanul.

Mai interesante la Goldenberg sînt epavele umane care trăiesc aici de foarte multă vreme și au văzut de toate și al căror scepticism slujește la prevenirea oricărui nou-venit, ce le cere informații utile. Îi ascultăm cu mare plăcere. Dar, adesea, firul povestii lor cuminți este întrerupt de vreun palavragiu.

— Fugi, mă, că ești un pîrlit ! Nici nu cunoști Egiptul ! Eu care am un bar la Khartum...

Atunci, Musa sare :

— Ah ! încă unul care are barul său !

Și plecăm. După-amiaza la Darb-el-Darabra a luat sfîrșit. Afară e încă ziuă. Ne-am cherchelit, sîntem fericiți. Ne amestecăm în mulțimea zgomotoasă de pe pitoreasca Muski, lungă arteră pe care o urcăm cu piciorul sau călare pe măgăruși, pînă la Mokata, afară din oraș, unde bem țuică în compania conducătorilor acestor animale, pe care le întărităm mai apoi, silindu-le să alerge repede și care ne trîntesc la pămînt, de fiecare dată. Într-una din aceste curse, ne-a surprins o ploaie bună, eveniment foarte rar la Cairo. Atunci am văzut fetișcane arabe dansînd sub aversă, bătînd din palme și cîntînd cam așa :

Nâtara ! nâtara ! ya natâra !

Rueh, rueh, fil bett okhth !

Habar n-am ce înseamnă asta. Dar copiii erau voioși și noi i-am imitat, sărînd în aer mult mai sus decît ei, ceea ce i-a făcut să rîdă cu lacrimi.

Iată cum ne petrecem duminicile. Celelalte zile ale săptămîinii nu sînt atît de frumoase. Trudim pe-o căldură istovitoare, tăcuți, murdari, cu ochii lăcrimînd din cauza terebentinei proaste. Dar ne gîndim la cei care se istovesc

în mine și care habar n-au de splendoarea cerului, de care se bucură în Egipt, și bogați și săraci.

Totuși așa-i caracterul unor oameni, că nimic nu-i mulțumește niciodată. Unul dintre aceștia sînt și eu.

Pe la începutul lui aprilie, aerul deveni aproape de ne-respirat. Începeam să doresc foarte mult Alexandria și briza ei mediterană. Munca nu mai mergea deloc. Întîi o detestai, apoi părăsii șantierul, cu două lire în buzunar. Sumă îndestulătoare, dacă aș fi plecat numaidecît, dar n-o făcui. Vina este atît a inimii mele, cît și a întîmplărilor. Împlinisem trei luni de la venirea mea la Cairo și nu-l mai revăzusem pe Mihail, de la angajarea mea la Wirth. Seara eram prea obosit ca să mă duc la el, care nu putea părăsi hotelul. Rareori, duminica ne întîlneam, numai atît cît să schimbăm cîteva vorbe. Voiam să trăiesc mai multă vreme lîngă el, așa cum făcusem altădată.

Ceea ce și făcui. Acum tot timpul meu îi era rezervat; dar trebuie să repet că Mihail nu mai era cel de odinioară.

Convorbirile noastre din trecut — atît de bogate în înțelepciune aleasă, de instructive pentru mine, atît de consolatoare pentru el, care știa cît îl admiram — le-au luat locul acum o poveste mereu aceeași și al cărei subiect mă adoarme de-a-n picioarele.

Mihail nu-mi vorbește decît despre stăpîna lui și de interesul ce i-l prezintă, dintr-un punct de vedere a cărui imoralitate îi scapă sau o disprețuiește. Stăpîna lui este o bătrînă evreică rusă, putred de bogată, care a trecut la catolicism cu sufletul și... averea. Cît privește sufletul ei, Mihail nu știe să-l smulgă Dumnezeuului pe care ea l-a ales. Cu totul altfel gîndește, cînd e vorba de averea ei. Trei sferturi din ea sînt „pierdute fără speranță”. N-a mai rămas „neconvertit” decît marele cvartal de clădiri, între care se află și hotelul „Royal” și care valorează „un milionas de lire sterline”. Ei bine, acest „milionas” vrea bietul Mihail să-l „salveze de la catolicism”.

Mihail are și el în cap un „bar”, fantastic : să se însoare cu septuagenara care-i îndrăgostită de el și care, devenită doamna Kazansky, să se declare gata să-i dea cadou întreg cvartalul de clădiri. Dar... dar... ea îi cere mai întîi să treacă și el la catolicism, a cărei apologetă infocată și ferventă practiciană devenise. Și nobilul meu prieten nu e departe de-a conveni, ca și cutare mare rege al Franței, că „un milionas de lire-aur” valorează o liturghie.

mai mică idee despre lăcătușerie ! Și-a ros degetele cu pila și mi-a arătat o grămadă de bucățele de fier, care m-au făcut să izbucnesc în râs.

Deoarece am muncit și la lăcătușerie, pe cînd eram adolescent, i-am explicat mecanismul unei case de bani și am încercat să-l abat de la o asemenea ispravă. Nimic de făcut. Încăpățînat tun, crede că v-a izbuti. Toate nopțile, strică pilele și își rănește degetele delicate, căznindu-se să facă scobituri fără noimă în numeroasele lame de oțel. Iată cum cele mai minunate creiere se pot lăsa la voia întîmplării. Boală. Frică de mizerie. Dezechilibrare. I-am evocat aspectul închisorii ce-l așteaptă. Mi-a arătat un „browning salvator, la caz de nevoie“.

Sărman destin al sufletelor superioare ! Dragul meu Mihail, căruia îi datorez faptul că nu mai trebuie să mă îndoiesc astăzi de existența unor atari suflete !

Săptămînile mi se scurgeau triste. Musa alerga de partea lui ; eu de-a mea, în căutarea pîinii, oricum ar fi fost ea. Dar nimic ! Magazinele se închid, europenii o șterg, căci se apropie canicula. Într-o seară, Bianchi pianistul, și el tot șomer, care are însă „o găină descurcăreață“ și ceva economii, dă peste noi la Darb-el-Barabra. Îl încunoștiințăm că n-avem nici măcar cu ce cumpăra o sticlă de lampă, ca s-o înlocuim pe aceea veche, care s-a spart. Ne dădu un taler. Musa îl îmbrățișază și comandă un rînd. Bianchi repetă comanda. Eu, la fel. Apoi pianistul ne părăsi, în timp ce noi plecăm să ne căutăm sticla de lampă. Pe drum, ne cinstirăm cu încă un rînd de țuici. De ciudă.

Deodată, Musa se luă de trecătorii arabi, care se încrucișau cu noi sau veneau în urma noastră și care ne priveau și rîdeau ca toți dracii.

— Ce i-a apucat, de fac atîta haz ?

— O fi pentru că vorbim prea tare, într-o limbă care-i intrigă ! spusei.

— Nicidecum ! strigă el. De mine își rîd, fiindcă am o gaură în fundul pantalonilor !

Într-adevăr, avea o gaură mare pe care și-o pipăia neîncetat, cu amîndouă minile, ceea ce atrăgea atenția trecătorilor. Cu mare greutate ieșirăm din mulțime și intrarăm în prima băcănie arabă. Aci, nu știu de ce, Musa găsea cusururi sticlelor de lampă și se tocmea mai mult decît

trebuia. La un moment dat, patronul arab pierdu răbdarea și făcu cîteva aprecieri necuviincioase la adresa noastră. Musa îl pocni pe negustor cu sticla în cap :

— Asta să te învețe minte, ca să nu mai spui altă dată că numai *yahudis* (evreii) se tocnesc așa !

— Da ! adăugai. O să-l învețe minte, dar noi o să dormim în seara asta la poliție !

Băcanul începu să țipe în pragul dughenei. Se făcu un tărăboi groaznic. Apăru un ceauș, unul dintre acei bravi gardieni arabi, atît de calmi, de politicoși și de civilizați. Plătirăm sticla spartă și ne lăsă să plecăm, în timp ce mulțimea ne huiduia.

Pe drum, Musa bodogănea :

— Așa... Ai plătit sticla și o să dormim tot pe întineric !

— Nu-î nimic... Doar n-o să coasem în astă-seară.

— Ba, eu aș vrea să scriu bieteii mele neveste.

— Nu mai scrie astă-seară, că ești beat !

Deodată se opri brusc. Ne aflam în fața unei barăci cu mașini automate, în care se trage la țintă. Musa ridică brațele la cer și strigă ca un disperat :

— Tare blestemată trebuie să mai fie seminția noastră ! Iată-mă la bătrînețe jidov rătăcitor.

Și scuiță ; apoi, privind la automate :

— Iacă ! Am să trag o dată cu pușca ! Ai văzut tu vreodată jidan să tragă cu pușca !

— Nu, n-am văzut.

— Vreau s-o fac. Poate-l împușc pe Dumnezeu !

— Împușcă-l.

Luă o pușcă, voi s-o ducă la umăr, dar se răzgîndi :

— Nu ! Nu mai trag, *signore*. Automatele dumitale sînt prea șterse... Nu mai deosebești nimic.

— Da ! conveni italianul, de-abia se mai disting chipurile. Dar ce să fac ?... Nu pot să le refac acum. Zugrăveala costă prea scump !

— Ți le zugrăvesc eu, ieftin ! răcni Musa, izbind cu pumnul în teighea.

— Cîte parale ?

— Zece lire sterline, răspunse Musa, pe negîndite, parcă ar fi lucrat toată viața numai la astfel de automate.

— Prea mult... Îți dau cinci lire...

Musa cătă la mine, parcă spunându-mi : „Merge bine !”
Și începu să numere automatele :

— Treizeci și două de piese, *signor*. Muncă multă !

— Multă. Și nu se poate lucra decît noaptea, după închidere. Ziua muncesc eu.

— Vezi ? Un motiv în plus ca să vă cer zece lire. Haide, dă-mi opt.

— Nu ! Îți dau șase !

— Dă-mi șapte, din care una arvună și acuși vin cu schelele și începem amîndoi chiar astă-seară. Iată pașaportul meu !

Italianul acceptă și ne dădu arvuna.

Musa luă lira, nepăsător, salută și cînd furăm afară, în noapte, îmi apucă brațul, fredonînd aria din *Orfeu în infern* :

Cînd eram crai în Beoția...

Aveam armată, aveam aur !

— Adriene ! tu ai să faci fondul și „umpluturile”, în timp ce eu jocul umbrelor și al luminilor. O să avem fiecare cîte trei lire. Totul va fi terminat poîmîine. Pe urmă, mă-întorc la nevastă-mea. Tu faci ce-oi vrea.

— Cred că mă voi duce la Marsilia, să învăț franțuzește și să trăiesc lîngă Mediterană.

Am terminat munca în două nopți, așa cum prevăzuse Musa. El, însă, nu se înapoie lîngă nevastă și nici eu nu plecai la Marsilia. O scrisoare adresată lui Goldenberg, circiumarul și semnată de un oarecare Klein, sosi la țanc : „Am auzit că Musa e la Cairo. I-aduc la cunoștință că am luat lucrare de zugrăveală, în valoare de două sute lire turcești. Dacă vrea să fie asociatul meu la această lucrare, să vină de îndată la Beirut. Și dacă cunoaște pe acolo un bun lucrător de ciubuce, să vie împreună”.

Sării în sus :

— Haide, Musa ! E un angajament sigur ! Vom cunoaște, astfel, Siria, Libanul, cedrii, o altă regiune a Mediteranei. Și, pe urmă, vom porni, care încotro vrea, și mai bine echipați decît sîntem astăzi.

— Da, dragul meu, e cam ce gîndesc și eu, murmură bătrînul, cu tristețe. Dar tu nu știi că Klein este un ticălos și și-a speculat, în felul lui Titel, pe soru-sa și nepoată-sa, ba chiar și pe actuala nevastă, care i-a făcut doi copii, fru-

moși ca niște ingerași. Ce temei să pui pe cuvântul unui asemenea om ?

Totuși, trebuie să mergem. Hai, cu Dumnezeu înaintea sau cu dracul !

Poate o să am norocul să mă-ntorc acasă cu o pereche de pantaloni care să nu fie găuriți ca ăștia și să nu roșesc în fața copiilor mei.

Iată cum se face că plecăm mâine la Beirut.